

CAPUT VI.

Multiplex inter res civiles et ecclesiasticas differentia. Sunt tamen momenta gravissima, itemque media, ac justis modi, quibus potestas civilis attingit negotia religionis.

ARGUMENTUM.

CCXXIII. Differentia inter societatem civilem, et ecclesiam Jesu Christi.	CCXXVI. Tituli, ex quibus imperans religionem cordi et curæ habere debet.
CCXXIV. Beatitas terrena;	CCXXVII. Binæ generales ea de re animadversiones.
CCXXV. Cum detrimento religionis male quesita.	

§. CCXXIII.

QUÆ de origine ac notione civitatis, de natura imperii civilis, de objectis ejusdem imperii adhuc dicta sunt, et ex communi prope auctorum sententia dicta sunt, ea, obsecro, memoria breviter repetat, quisquis de juribus potestatis sacræ et profanæ, atque imprimis de recentissimis quorundam scriptorum opinionibus ex veteri protestantium penu depromtis rectum ferre judicium avert. Finem civitatis, nempe internam et externam securitatem, ex qua ejusdem origo, et indoles civilis imperii pendet, capite proxime præcedenti declaravi. Eum in finem imperans tributa exigit a subditis, et in ærarium refert: eundem in finem constituit officiales, id est, consiliarios et ministros, aut integra officialium collegia instituit: utitur inspectione, fert leges, judicia dat, vim coactivam seu gladium exerit in homines facinorosos et contumaces. In his omnibus nihil inest, quod supra naturam sit, quod non æque imperanti idololatræ, quam christiano conveniat: nihil in his omnibus juris sacri vel ecclesiastici deprehendes, si totam imperii civilis amplitudinem excusseris. Neque id dico, religionem in postremis curis esse debere impe-

rantibus: imo nihil est, quod, si se, si cives, si summum Deum ament, magis cordi esse oporteat, ac religionis conservandæ, protegendæ, ornandæ, et propagandæ studium. Id ut ordine quodam diducam, faciam, quod alii catholici rerum publicarum tractatores in usu habent, ut naturam ac proprietates veræ religionis, et ecclesiæ Romano-Catholicæ, a theologis nostris invicte demonstratas, instar lemmatis sumam, paulo accuratius easdem expositurus in Jure publico ecclesiastico. Unde multiplex differentia religionis, ac boni civilis, ecclesiæ et civitatis, imperii sacri et profani ad sequentia capita revocari potest:

(a) Differunt origine. Civitas, aliarum temporalium societatum more, ex pacto libero sociorum est: Ecclesia ex lege et institutione Dei ac Domini Nostri Jesu Christi, qui per Spiritum sanctum *posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo* (1). Illa ergo societas pactitia, voluntaria, terrena ac humana est; hæc vero legalis, necessaria, cœlestis, ac divina (2). Origo imperii civilis est a Deo, ut auctore naturæ, neque naturæ ordinem ac limites transcendit: origo imperii ecclesiastici est a Deo, ut collatore gratiæ supernaturalis, proindeque longe altioris ordinis, quam ut cum re ulla temporali in comparisonem venire, aut pretio comparari possit.

(b) Finis civitatis et imperii civilis est securitas interna et externa, ad vitæ quietem ac tranquillitatem (3). At finis ecclesiæ, et imperii sacri est sanctificatio animarum, ac beatitas sempiterna, cultus ac gloria supremi Dei longe nobilior, quam quæ naturæ viribus vel optari, nedum obtineri possit. Fini supernaturali media pariter supernaturalia respondere necesse est; qualia in potestate civilis imperantis non sunt. Fini præstantiori inferiorem cedere, rationis et naturæ lex est (4).

(c) Uti inter finem utriusque societatis et potestatis sacræ et profanæ; sic inter media, per quæ finis obtinetur, maxima discrepantia est: media determinantur per leges, aliave potestatis exercitia; ergo in his quoque necesse est diversitatem intercedere, uti et inter objecta potestatis, ac exercitii ejusdem.

(d) Potestas utraque sacra sive ecclesiastica et profana seu civilis in suo genere summa est; quia neutra subordinatur alteri: itemque altera ab altera est independens, eo ipso, quod utraque per se et in se spectata, sit summa et ordinis diversi (5). Simul et civitas et ecclesia societas visibilis est, et inæqualis; multis tamen prærogativis non tantum ratione præcellentis finis, sed et insignium proprietatum eminent ecclesia; quippe *una* est unitate fidei, doctrinæ;

capitis: sancta est in fide ac disciplina; sanctosque identidem efficit insignes: catholica et duratione temporis et propagatione per orbem: denique apostolica est, dum inde ab apostolis et successionem sacerdotum et doctrinae depositum non interrupta serie traditum exhibet.

(1) Act. XX. v. 28. — (2) Hebr. XII. v. 22, 23, 24. I Joan. I. v. 8.

(3) I Timoth. II. v. 2. — (4) §. XXII. (e) §. LXIII.

(5) Notoria hæc catholicorum doctrina est. *Synops. juris eccl. Viennens.* §. XLVII. et XLVIII. Riegger *Inst. jurispr. eccl. P. I. §. C.* Schrodtt *in systemat. juris publ. univ. P. II. C. V. §. IX. L. B. de Kreittmayr jur. publ. univ. German.* §. 431. De hoc dogmate magna constantia disseruit illustriss. archiep. Paris. de Beaumont in *instruct. Pastoralis de auctoritate ecclesie*, his verbis exorsus: « Ecclesia, carissimi fratres, nec variare unquam potest in sua doctrina, nec spoliari potestate spirituali sibi a Domino concessa. Nec deceptarum illusio mentium, nec politici fines, nec opinionum humanarum inconstantia, nec speciosus prætextus conservandæ tranquillitatis publicæ fucum unquam facient sponsæ Jesu Christi. Nec humiliationes aut relegationes suorum minorum, nec illorum supplicia, et ipsa mors intrepidum ejus animum unquam movebunt. Semper conservare sciet veritatum æternarum depositum, et tueri auctoritatem sacram, quam a divino suo sponso accepit. »

§. CCXXIV. Nemo est vir sapiens, qui non maximi faciat eum, quem civile imperium obtinet, finem, nempe tranquillitatem, pacem, securitatem, rerumque earum, quæ ad vitæ necessitatem, atque etiam commoditatem quandam ac jucunditatem necessariae sunt, sufficientiam. Neque enim hostium tantum externorum, aut latronum, furumque metus, sed inopiæ quoque timor beatitatem vitæ perturbat: *veniet tibi quasi viator egestas, et pauperies quasi vir armatus* (1). Hæc vitæ civilis beatitas, uti rerum, ex qua pendet, affluentia, aut mediocritas, multiplices gradus in se habet: relate ad finem religionis suum ordinem ac veluti locum nanciscitur. Unde duplex error existit valde perniciosus, quando perfectio beatitatis terrenæ ita extollitur, quasi summa rerum omnium ad hominis officia pertinentium in eadem consisteret; dein quando cum detrimento religionis, divinique cultus et sempiternæ animorum salutis homines felices esse aut jubentur, aut ipsi appetunt. Deceptricem ideam, quam sibi nonnulli de civilis status beatitate effingunt, ex sacro codice exscribam:

(a) Quæ est ista beatitas hominum? *Sicut erant in diebus ante diluvium, comedentes et bibentes, nubentes et nuptiui tradentes... et non cognoverunt, donec venit diluvium, et tulit omnes; ita erit et adventus filii hominis* (2). *Corrupta est terra, et repleta est iniquitate* (3). *Videntes filii Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant* (4). *Vidit Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore* (5).

(b) Quæ est ista beatitas? qualis in Sodomâ fuit post diluvium: *Ecce hæc fuit iniquitas (non felicitas) Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis et abundantia, et otium ipsius et filiarum ejus: et manum egeno et pauperi non porrigebant, et elevatæ sunt, et fecerunt abominationes coram me* (6). *Quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis: quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua. Filiae eorum compositæ: circumornatæ, ut similitudo templi: proutuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud. Oves eorum fætosæ, abundantes in egressibus suis: boves eorum crassæ. Non est ruina maceræ, neque transitus. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt. Beatus populus, cujus dominus Deus ejus* (7).

(c) Quæ est ista beatitas? *Erat dives... induebatur purpura et bysso... epulabatur quotidie splendide... et mortuus est, et sepultus in inferno... et clamans dixit:... crucior in hac flamma... et dixit illi Abraham... recordare, quia recepisti bona in vita tua* (8). *Homini cujusdam divitis uberes fructus ager attulit, et cogitabat intra se dicens: quid faciam: quia non habeo, quo congregem fructus meos? et dixit: hoc faciam: destruam horrea mea, et majora faciam; et illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi et bona mea; et dicam animæ meæ: anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: stulte, hac nocte animam tuam repetent a te; et quæ parasti, cujus erunt? Sic est, qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives* (9).

(d) Quæ est ista beatitas? *Omne, quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ, quæ non ex patre, sed ex mundo est; et mundus transit, et concupiscentia ejus* (10).

(e) Quæ est ista beatitas? nempe ea, quæ homines facile ab honestate abducit, et ad flagitia pertrahit: *incrassatus est dilectus, et recalcitravit: incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum* (11). De Ozia sic proditum est: *cum robortatus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, et neglexit dominum Deum suum: ingressusque templum Domini adolere voluit incensum* (12). *Prosperitas stultorum perdet eos* (13).

(f) Quæ denique est ista beatitas, quam sæpe probi cum improbis

communem habent, aut hi præ illis potiore, pinguioremque (14)? quamque in die vindictæ deplorabunt homines cæi (15)?

- (1) *Prov. VI. v. 11.* — (2) *Matth. XXIV. v. 38, 39.*
 (3) *Gen. VI. v. 11.* — (4) *Ibid. v. 2.* — (5) *Ibid. v. 5.*
 (6) *Ezech. XVI. v. 49, 50.* — (7) *Psal. CXLIII. v. 11.*
 (8) *Luc. XVI. v. 19.* — (9) *Luc. XII. v. 16.* — (10) *I. Joan. II. v. 16.*
 (11) *Deut. XXXII. v. 15.* expendantur bona præcedentia v. 13. et mala sequentia v. 19. seq.
 (12) *II. Paralip. XXVI. v. 16.* — (13) *Prov. I. v. 32.*
 (14) *Jerem. XII. v. 1.* *Job. XXI. v. 7.* *Habac. I. v. 1, 4, 13.* et *II. v. 23.* *Psal. LXXII. v. 2.*
 (15) *Sap. V. a v. 2.* Istiusmodi de beatitate vanas opiniones graphice exprimit S. Augustin. *l. II. de Civit. Dei. c. 20.* « Tantum stet respublica, inquit, » tantum floreat copiis referta, victoriis gloriosa; vel, quod est felicius, pace » secura sit; et quid ad nos? etc. »

§. CCXXV. Qui caducam felicitatem civilis status, de qua dictum mox est, præ, quam par est, extollunt, atque in ea summam humanarum rerum collocant, fere non id faciunt sine detrimento religionis, divinique cultus, ac neglectu beatitudinis æternæ; de qua re exempla proferam ex sacro codice:

(a) Jeroboam timuit, ne, si avulsæ tribus Jerosolymam redirent religionis causa, a fide sua desciscerent, et Roboamo adhærent; et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, et dixit eis: nolite ultra ascendere in Jerusalem: Ecce Dii tui Israel... et factum est verbum hoc in peccatum. Ibat enim populus ad adorandum vitulum (1).

(b) Rex novus Ægypti causam publicam regni et rationem status præterdit, ob quam Israelitæ contra omne jus ac fas opprimi deberent. Filii Israel creverunt, et quasi germinantes multiplicati sunt... Surrexit rex novus super Ægyptum... et ait ad populum suum: Ecce populus filiorum Israel multus, et fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur: et si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatique nobis egrediatur de terra (2)! Eventus hujus consilii politici notus est. Non est ista sapientia de sursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica (3). Extrema Judæorum impietas necem filii Dei decernentium, causam publicam et rationem status causabatur: si dimittimus eum (Jesum) sic, omnes credent in eum: et venient Romani, et tollent nostrum locum, et gentem (4). Temporalia perdere timuerunt, inquit S. Augustinus (5), et vitam æternam non cogitaverunt; ac sic utrumque amiserunt.

(c) Gallio proconsul Achaïæ, cum Paulus causam dicere, et contra accusatores suos de religione disserere aggrediretur, dixit ad

Judæos: siquidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, o viri Judæi, recte vos sustinerem. Si vero quæstiones sunt de verbo, et nominibus et lege vestra, vos ipsi videritis: judex ego horum nolo esse (6). Non gravitatem negotii, sed potius levitatem obtendit, cur audientiam neget; ac temporalibus rebus immersus, quæ ad fidem ac religionem spectant, pro logomachii habet. Simile est, quod disputante Paulo de justitia et castitate et judicio futuro, Felix provinciæ præses, tanquam gravioribus curis distentus respondit: quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersam te; simul et sperans, quod pecunia ei daretur a Paulo, propter quod et frequenter accersens eum, loquebatur cum eo (7). Sic hominibus amore pecuniæ et temporalium rerum captis omnia potiora sunt, quam salutis et religionis negotium; nec aliud colligi potest ex causa coram Festo et Agrippa rege perorata; ac Festus quidem ad Paulum, res serio eaque contentione, qua oportebat agentem, insanis, inquit, Paule; multæ te literæ ad insaniam convertunt. Agrippa joco, ut apparet, respondit: in modico suades me christianum fieri (8).

- (1) *III. Reg. XII. v. 28, 30.* — (2) *Exod. I. v. 7.* — (3) *Jacob. III. v. 15.*
 (4) *Joan. XI. v. 48.* — (5) *Tract. 49. in Joan.*
 (6) *Act. XVIII. v. 14, 15.* — (7) *Act. XXIV. v. 25, 26.*
 (8) *Act. XXVI. v. 24, 18.* complura exempla affert Bossuet *Polit. l. VII. C. V.*

§. CCXXVI. De segregatione utriusque potestatis, ecclesiasticæ et civilis, ac de justis limitibus dictum est, intra quos contineri studium procurandæ publicæ felicitatis debet. Nunc igitur, cum imperans civilis ob eam potestatum diversitatem minime negligere res divinas debet, exponendi tituli sunt, seu rationes, quæ ejus de religione curam esse justam ac debitam ita ostendant, ut non involet in jura ecclesiæ, neque noceat religioni, cui mederi, aut gratificari cupit.

(a) Quia finis rerum omnium, atque universæ creationis ac gubernationis illustratio est divinæ gloriæ; dubitari non potest, quin imperium civile, quod summum, maximeque splendidum est inter res omnes terrenas, eundem in finem institutum et collatum sit. Igitur illustrandæ, atque ab offensis, omnique impietate vindicandæ gloriæ summi Dei præ ceteris studeat imperans, oportet. Id, quod ex naturalibus erga Deum officiis cuius naturæ intelligenti creatæ, ac singulis pro virili parte, statuque et conditione omnino præstandum est, nempe accommodate ad facultatem moralem et physicam, quæ in imperante ex facultatibus omnium subditorum coalescit.

Finem ergo præcipuum atque ultimum sectantur principes, dum pro religione leges dant; quando imperatores veritatem tenent, pro ipsa veritate contra errorem jubent, inquit S. Augustinus (1). Officio naturali erga Deum non satisfacit, qui suam voluntatem voluntati et ordinationi divinæ præfert, etsi pietatis et religionis specie præferat; exemplo est Saul rex primus Hebræorum, qui mandatum divinum pietatis specie atque obtentu negligens, gravissimam reprehensionem ac poenam incurrit: quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex... Numquid vult Dominus holocausta et victimas, et non potius ut obediat voci Domini? Melior est enim obedientia, quam victimæ, et auscultare magis, quam offerre adipem arietum (2).

(b) Principes terræ velut primarii ministri sunt summi Dei; cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis, inquit de iisdem rex ipse sapientissimus (3); et Doctor gentium de summo principe temporali loquens, Dei minister est, inquit (4). Itaque imperantes imperium non tanquam absolute suum, sed tanquam a supremo rege tempore quodam sibi delegatum obtinent, nihilque magis cavere debent, quam ne contra voluntatem, ac fines et quasi leges fundamentales ab eodem constitutas quidquam agant. Porro quas fundamentales leges orbi dederit summum Numen, ignorare non potest, qui duas discretas ab eodem potestates institutas cogitat; nam valde gravia sunt, quæ Sapiens addit: nec custodistis legem justitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrende et cito apparebit vobis; quoniam iudicium durissimum his, qui præsumunt, fiet (5). Hoc ministerium regum ad bonum ecclesiæ pertinere, ab Isaia propheta prædictum est: edificabunt filii peregrinorum muros tuos, et reges eorum ministrabunt tibi (6). Id, quod ab eodem propheta, alio etiam manifestatum est loco, dum reges Ecclesiæ nutritios, non dominatores vaticinatus est (7). Pertinet hoc ad reges seculi christianos, inquit Augustinus, ut temporibus suis pacatam velint habere matrem suam ecclesiam (8).

(c) Finis proximus imperii civilis est securitas præstanda omnibus, qui in civitate jure degunt; pertineat ad personas, ad honorem, ad bona et quævis jura ab injustis vexationibus, fraudibus, et vi defendenda. Personas, honorem, bona Ecclesiæ et ministrorum ejus ab hac defensione eo minus excludi posse, manifestum est, quo propius eadem ad cultum supremi Dei referenda sunt. Dei enim causa in his agitur, ac tum maxime, quando delicta coercentur, quibus Dei honor proxime, ac divina perfectio impetitur: ceu blasphemia, idololatria etc. atque hoc securitatis jus attingunt verba S. Leonis P. ad Pulcheriam Augustam ita scribentis: spero adfuturam misericordiam Dei, ut cooperante clementia vestra pestiferi erroris (eutychiani) possit morbus auferri: ut, quidquid ipso inspirante atque auxiliante potuerit fieri, cum vestræ fidei laude peragatur; quoniam res humanæ aliter tutæ esse non possunt,

nisi, quæ ad divinam confessionem pertinent, et regia et sacerdotalis defendat auctoritas (9). Qui sectariorum fraudes et occultas machinationes, qui apertam eorundem vim furoremque, qui erroris serpentem contagionem novit, aut ex historicis monumentis animo repetierit, dicit cum Lipsio: Nos principi in ecclesiam ipsam nihil juris damus: atque hoc volumus tantum, ut vim, fraudes, turbas et externa hæc mala ab ea arceat: et quod in ipso est, pacata sacra præstet, et quietæ. Nonne qua christianus velle debet; qua princeps est, potest (10)? Si segregatas extra civile imperium familias cogites, singuli patresfamilias reprimendæ impietati ac violentiæ hominum, Deo et ecclesiæ rebellium, haud sufficerent; unde pacto quodam vires suas et communia in religionem studia unire cogentur. Atque hoc est, quod posito nunc quidem communi imperio, imperantis officium est. Uti vero singuli patresfamilias nihil juris haberent contra ordinem hierarchicum a Deo institutum, atque ab omni terrena potestate segregatum; sic iidem nihil etiam juris contra eundem ordinem in imperantem transferre potuerunt. Si posito naturali statu jus determinandi modum rationemque divini cultus, item offerendi Deo sacrificia, designandi ad id munus sacerdotes, et instituendi cæremonias penes patresfamilias futurum fuisse cogites; manifestum est, per ecclesiæ et ordinis hierarchici institutionem a Deo factam istiusmodi jus penitus cessasse, neque introducto postea imperio in imperantem transiisse. Posita hac eadem ecclesiæ et ordinis hierarchici institutione divina, non cessat, imo crescit obligatio patrumfamilias adstringendi suos ad observandas leges ecclesiæ, et ad jura ordinis hierarchici agnoscenda; quin ob eam causam verum quoddam jus circa sacra arrogare sibi possint; cum totum id, quod facere possunt, ac debent, ex naturalibus erga summum Deum officiis tum absolutis, tum hypotheticis in statu religionis revelatæ derivetur.

(d) Alia est gravissima ratio, cur imperanti religio cordi esse ac curæ debeat; nempe vis exempli, quo dici non potest, quantum aliorum animi ad pietatis religionisque studium incitentur; ac si omnibus dictum est a divino Servatore: Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum, qui in cælis est (11); id speciatim sibi dictum imperans existimet, in cujus sensa et opera tum ministrorum sive inferiorum magistratum et officialium civitatis, tum subditorum omnium oculi atque animi intenti sunt; nempe secundum iudicem populi, sic et ministri ejus, et qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea (12). Unde non multum, nec sæpe a vero abluunt verba Æneæ Sylvii, qui tum imperatori Friderico III a secretis erat, ita scribentis: Omnes hanc fidem habemus, quam nostri principes; qui si colerent idola et nos coleremus, et non solum Papam, sed etiam Christum negaremus (13).

(e) Maxime vero imperanti dispositio divinæ providentiæ pro oculis

habenda est, a qua dispensatio regnorum ac scissio, stabilitas eorundem ac subversio, fides ac fidelitas subditorum, sors principum, ac fortuna civitatum pendet, ita ut ob injustitiam, ac impietatem, divinæque religionis neglectum gravissime affligantur civiles status, turbentur, scindantur, evertantur. Id extraordinariis eventibus supremum numen patescit, quemadmodum in libris V. T. memoriæ proditum est (14); nec vero ei dispositioni vis ulla aut humana prudentia refragari, aut obicem ponere unquam potuit: *hæc dicit Dominus, non gloriatur sapiens in sapientia sua, et non gloriatur fortis in fortitudine sua, et non gloriatur dives in divitiis suis* (15). *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum* (16).

- (1) *Epist. 166. relatus a Gratiano, in c. imperatores 48. XI, q. 3.*
 (2) *I. Reg. XV.* — (3) *Sapient. VI, v. 5.* — (4) *Rom. XIII, v. 4.*
 (5) *Sup. VI, v. 5, 6.* — (6) *Isa. LX, v. 10.* — (7) *Isa. XLIX, v. 23.*
 (8) *Tract. 11. in Joan.*
 (9) *Epist. LX. edit. Ballerin. Gratian. c. res autem. 21. XXIII, q. 5.*
 (10) *Adversus dialogistam. C. II.*
 (11) *Matth. V, v. 16.* — (12) *Eccli. X, v. 2.*
 (13) *Epist. 54. ad Gaspar. Schlik, imperatoris Cancellarium.*
 (14) *Deus pro beneplacito imperia et regna dispensat. I. Reg. X, v. 1. ibid. XVI, v. 1. item. IV. Reg. IX, v. 6. Jerem. XXVII, v. 5, 6, 7. Regna scindit, aufert, subvertit. I. Reg. XV, v. 26, 28. III. ibid. XI, v. 31. ibid. XVI, v. 1, 2, 3. et ibid. XIV, v. 15, 16. IV. Reg. IX v. 8. Daniel V, v. 1. Populos in fide conservat. Psalm. CXLIII, v. 2. I. Reg. X, v. 26. IV. Reg. IX, v. 12, 13.*
 (15) *Jer. IX, v. 23.* — (16) *Prov. XXI, v. 30.*

§. CCXXVII. Satis opinor, rationes fundamentales officiorum explicatæ sunt, quibus imperantes, qua imperantes, Deo et religioni adstringuntur (1). De juribus eorum, et officiis specialibus circa singulare religionis et Ecclesiæ causas ante tractari haud potest, quam earundem causam indoles ac diversæ relationes perspectæ sint; neque etiam matura et tempestiva videbatur hoc loco confutatio earum hypothesis, quas recentiores scriptores quidam ad potestatem Ecclesiæ et ordinis hierarchici methodice eludendam ac subvertendam confinxerunt.

- (1) De officio imperantis, qua talis accurate disserit S. Augustinus *Epist. 50 ad Bonifacium comitem*: « Quomodo ergo, roges, Domino serviunt in timore (Reges), nisi ea, quæ contra iussa Domini fiunt, religiosa severitate prohibendo atque plectendo? aliter enim servit, quia homo est, aliter, quia etiam rex est. Quia homo est ei servit vivendo fideliter: quia etiam rex est, servit leges iusta præcipientes, et contraria prohibentes conveniente rigore sanciendo. Sicut servivit Ezechias... *IV. Reg. XVIII, v. 4 Josias... IV.*

» *Reg. XXXIII, v. 4, 5. Rex Ninivitarum... Jon. III, v. 6. Darius, Dan. XIV, v. 21. Nabuchodonosor, Dan. III, v. 96.* In hoc ergo serviunt Domino reges, in quantum sunt reges, cum ea faciunt ad serviendum illi, quæ non possunt facere, nisi reges. » *Idem erudite ostendit Petrus Damian. L. VII, epist. III. ad Henricum IV. Huc etiam spectant verba concilii Trosleiani, quod A. 909, celebravit Heriveus archiepiscopus Rhemensis C. III.* « Hæc ita post primam sanctorum Patrum, duce sancto Spiritu, ordinationem, ac deinde post canonicam de his auctoritatem, a prioribus imperatoribus et regibus decreta et custodita fuerunt. Et quousque privilegia sunt servata status ecclesiastici, profecit in augmentum conservatus a Deo status regni. At postquam hæc coeperunt parvi pendere, labefactatus de die in diem, et jam pene in nihilum reductus est ille, qui quondam florebat, vigebatque, status hujus regni: et ita inolevit malum, quod a transactis retro coeperat annis, ut jam principalis potestas putet sibi licere, secus quam auctoritas divina se habeat, in causas ecclesiasticas prosilire, et duce sancto Spiritu statutum a Patribus ecclesiæ ordinem pervertere. » *Harduin. T. VI, P. I, col. 512. In concil. Aquisgranensi A. 836. C. III. De persona regis, filiorumque et ministrorum multa in hanc sententiam ex antiquis patribus disseruntur; quale est illud ex S. Fulgentio: « magis christianum regitur, ac propagatur imperium, dum ecclesiastico statui per omnem terram consulitur, quam cum in parte quacunque terrarum pro temporali securitate pugnatur. » Hartzheim T. II. concil. Germ. ad A. 826, pag. 84.*

CAPUT VII.

Securitas interna et externa civitatis conservari non potest sine sumtibus; quos subditi, quantum opus est, contribuunt in usus publicos.

ARGUMENTUM.

CCXXVIII. Causæ et fines publicarum expensarum.	CCXXXI. Obligationes præfectorum ærario.
CCXXIX. Fontes, ex quibus hauriendæ sunt.	CCXXXII. Jus imperantis circa bona privata subditorum.
CCXXX. Jus imperantis exigendi tributa.	

§. CCXXVIII.

NECESSITATEM contribuendi in usus publicos ex fine civitatis, nempe ex tranquillitate, ordine, securitate, recte derivavit Justinianus imp.: *una hæc res, inquit, potentia nostræ studio est, ut provinciæ et bonis gubernentur legibus, et tuto inhabitentur: neque non ex præsidum justitia fructum capiant, et tributa publica*